

כתובות לג

משה שווערד

1. תוספות מסכת כתובות דף לב עמוד ב

אם כן בטלת ערות אחותך לא תגלה - וא"ת כל לאו שאין בו מעשה ולא הניתק לעשה ביטלנו הלאו כיון שאין לוקין עליו הא לאו מילתא היא דהיא לאו בר מלקות הוא אבל הכא דשייך ביה מלקות לית לן למידרש גזירה שוה לאפוקי מלקות מיניה כיון דאיכא לאוקומי גז"ש אמילתא אחריתי.

2. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף לג עמוד א

א"כ בטלת לא יוסיף. כתוב בקונטרס ותימא לי כי אמרת איפכא נמי תיקשי לך בעדים זוממים א"כ בטלת ריבויא דיד ביד וחובל בחבירו נמי בטלת כאשר עשה כן יעשה לו

ועוד דאיכא נמי ריבוי דכן ינתן בו וא"כ סמי חזא מקמי תרתי ונחייבהו ממון ואין לומר דהנהו איכא לקוימניהו דהנהו נמי איכא לקוימניהו וכדמפרש לקמיה וגם אין לומר דהמקשה היה טועה והיה סבור דהנהו כולו ליכא לקוימניהו דהא מתני' היא הבוגרת אין לה מכר ולא קנס ועוד דגבי עדים זוממים נמי וכי לא ידע דאיכא לקוימני בבן גרושה והא משנה שלימה היא במסכת מכות ע"כ. ולי לא אקשינן א"כ בטלת אלא אמאי דמפרש בהדיא כגון ערות אחותך וגו' ולא יוסיף נמי הא אמרינן שהיא אזהרה למכה את חבירו והיא אם בין הכות נמי הא מוקמינן לה במסכת מכות בעדים זוממין ואילו הריבוי דיד ביד וכן ינתן בו לא יתפרשו להדיא דאדרבא מלישנא דקרא כפשטו משמע דלאו היינו ממון ודמי לג"ש דתחת דאיתנן עלה דהכי נמי איכא למימר דהנהו ריבויי אתו לדרשא אחריתי והיינו כשיטת התוס' ז"ל דכתבינן לעיל דמאי דפריך חובל בחבירו נמי היינו לר' יוחנן דאהדר' לקושיא דמעינא. ומיהו רש"י ז"ל כתב ופרכינן חובל בחבירו דע"כ בממון נדון כו' אלמא דריבויא דחובל לא אתי אלא להאי דרשא ולא לדרשא אחריתי וכבר הארכנו בזה לעיל [1] ומ"מ יש לנו לומר דלא יוסיף פן יוסיף מפורש להדיא טפי מריבוייא והיה נראה לחלק בין מלקות לממון דגבי מלקות דוקא הוא דאמרינן א"כ בטלת ולא לגבי תשלומין וממון. [2] ודע שכתבו רש"י והראב"ד ז"ל בפ' השוכר את הפועלים דכל היכא דאמרינן אינו לוקה ומשלם פירושו היינו לומר דלא מגבינן מיניה בבי דינא ולא נחתינן לנכסיה אבל חובה עליו לשלם ואנן זיל הב ליה אמרינן ליה לצאת ידי חובתך ואינו יוצא מידי עבירה עד שישלם עיין שם גבי אתנן אסרה תורה ובזה היינו מפרשים כולה שמעתא אבל אין הפנאי מסכים עתה להאריך.

• [פ' דבאמת לא בטלנו את הפסוק, משא"כ אם משלם בטלנו הפסוק של מלקות לגמרי]

3. תוספות מסכת כתובות דף לג עמוד א

אלא אפשר לקוימני בבן גרושה או בבן חלוצה - ואם תאמר אמאי לקו אעדות דבן גרושה הא הוי עדות שאין אתה יכול להזימה ויש לומר דלא חשיב עדות שאין אתה יכול להזימה אלא במעידין על הטרפה דאי אפשר לקוימני בשום דבר לא במיתה ולא במלקות דגברא קטילא בעו למיקטל אבל הכא נתקיימה הזמה במלקות.

4. תוספות מסכת כתובות דף לג עמוד א

ניתרי בהו מעיקרא כו' - ואם תאמר תיפוק ליה דהויא התראת ספק דאין אנו יודעין אם מעידים שקר ויש לומר דהתראת ספק לא הויא אלא כגון אל תותיר שאף למותרה עצמו הוא ספק שסבור שעדיין יש שהות ביום אבל הכא המותרין יודעין שמעידין שקר.

• תוספות פסחים דף סג/ב

התראת ספק לא שמה התראה - מתוך פ"ה משמע דלא הוי התראה משום כיון דלא ידעינן לאו התראה היא ולא נהירא לר"י דמה לנו אם ספק למתרה אלא שיהא ודאי למתורה דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ולשון הקונטרס נמי יש ליישב דה"ק כיון דאנן לא הוה ידעינן לאו התראה היא שיכול המותר' להכחישנו ולומר שוגג הייתי:

5. תוספות מסכת כתובות דף לג עמוד א

וניתרי בהו בתוך כדי דבור - ואם תאמר היכי מצי תו הדרי בהו והא בהתראה איכא טפי מכדי דבור שהוא כדי שאילת שלום [1] ויש לומר דכל זמן שעסוקים באותו דבר חשיב הכל תוך כדי דבור כדאמרינן במכות (דף ו.) דאפי' מעידין מאה כל אחד תוך כדי דבור של חבירו חשובין כולן תוך כדי דבור של ראשון ואם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה.

6. חידושי הרשב"א מסכת כתובות דף לג עמוד א

וניתרי בהו תוך כדי דבור. דהא קי"ל כל תוך כדי דבור כדבור דמי. כלומר ניתרי בהו תוך כדי דבור של עד שני ואינהו נמי יכולים לחזור בהם תוך כדי דבור של התראה [2] דכיון דלא לקו בלא התראה נמצאת ההתראה כצורך העדות וכל תוך כדי דבור של עדות כדבור דמי, וכאותה שאמרו בריש פרק שבועת העדות (ל"א ב') גבי כפרו שניהם כאחת והא אי אפשר לצמצם ואוקמה ר' יוחנן שכפרו שניהם כאחת בתוך כדי דבור ופרכינן שבועה שאין אנו יודעים לך עדות טובא הוי וא"ל כל אחד ואחד תוך כדי דבור של חבירו ואפילו חזר בו שני תוך חזרתו של ראשון חזרתו חזרה דכולה מילתה כעדות אריכתא דמיא. והקשה הראב"ד ז"ל למה לי התראה תוך כדי דבור אפילו אתרו בהו לאחר כמה דיכולין הן לחזור תוך כדי דבור של התראה דהא לא נגמר חיוב עדותן עד דמתרין בהו כדאמרן, ותירץ דהיינו טעמא משום דלאחר כדי דבור מצו למימר אישתליין מה שהעדנן.

7. רמב"ם הלכות עדות פרק כ הלכה ד

העיד האחד ונחקרה עדותו ואמר השני אף אני כמוהו או שאמר הן כיוצא בזה והוזמו שניהן הרי שניהן נהרגין או לוקין או משלמין, שכל עד שאמר אחר עדות חבירו הן הרי זה כמי שנחקר והעיד כמו שהעיד חבירו, ואין לעדים זוממין שגגה לפי שאין בה מעשה, לפיכך אין צריכים התראה כמו שבארנו.

- השגת הראב"ד: ואין לעדים זוממין שגגה וכו'. א"א זה הטעם לא ידעתי מהו ואם מפני שאמר הכתוב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה א"כ מגדף לדעת חכמים לא יהא צריך התראה.

8. כסף משנה הלכות עדות פרק כ

ואין לעדים זוממין שגגה וכו'. למד זה ממימרא דר"א פרק אלו נערות (דף ל"ג) שכתבתי פי"ח דעדים זוממין לאו בני התראה נינהו ואמר רבא (תדע) אימת נתרי בהו מעיקרא אמרי אשתלין ונראה שמפרש רבינו שכחנו האיסור ולכן לא נתרה בהם משמע שאפילו היו שוגגים חייבים הם ומ"מ קשה שהרי אחר זה הקשה אביי ניתרי בהו בתוך כדי דיבור ואמרינן הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי אי ס"ד עדים זוממין צריכים התראה כי לא מתרינן בהו לא קטלינן להו מי איכא מידי דאינהו בעו קטיל בלא התראה ואינהו בעו התראה הא בעינן ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וליכא. וא"כ הטענה היא משום דהדר אמר אביי ולא משום מאי דאמר רבא אשתלין ועוד שאין טעם שאין להם שגגה תלוי כשאין להם מעשה וכן אין טעם שאין צריכים התראה תלוי כשאין להם מעשה וצ"ע:

9. תוספות מסכת כתובות דף לג עמוד א

אלא פשיטא דאתרו ביה - וא"ת היכי משלם ממון אפי' כי אין אסון הא כיון דמתכוין להרוג הוי ליה רודף ומתחייב בנפשו וקיים ליה בדרכה מיניה וי"ל בשיכולין להצילו באחד מאבריו והכי אמרינן בבן סורר (סנהדרין דף עד.).

10. תוספות מסכת כתובות דף לג עמוד ב

אילמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה הו פלחי לצלמא - תימה מנא לן דהא אמרי' בהרואה (ברכות סא:) כשהוציאו את ר"ע אמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לידי ואקיימנו בכל נפשך אלמא משמע דבכל נפשך מיירי אפי' היו מייסרין את האדם ביסורין קשין דומיא דר' עקיבא שהיו מסרקין בשרו במסרקוי ברזל וכ"ש לנגודי ואור"ת דאותו צלם לא היה עבודת כוכבים ממש אלא היה עשוי לכבוד המלך ואעפ"כ היה בו קידוש השם ולכך מסרו עצמן למיתה והיינו דכתיב (דניאל ג) לאלהך לית אנן פלחין ולצלם דהבא די אקימת לא נסגוד משמע שהצלם לא היה תופס באלהות ומיהו פלחו לצלמא משמע שהצלם היה עבודת כוכבים מדקאמר פלחו.

11. תוספות הרא"ש מסכת כתובות דף לג עמוד ב

אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא. וא"ת והא קיימא לן בכל התורה כולה יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים. ואין לומר ה"מ ליהרג אבל לענין יסורין לא דהא אמרינן כשהוציאו את ר' עקיבא וכו' אמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבא לידי שאקיימנו בכל נפשך אפי' הוא נוטל את נפשך אלמא משמע דבכל נפשך מיירי אפי' אם מייסרין את האדם ביסורין קשין דומיא דר' עקיבא שהיו מסרקין עורו במסרקאות של ברזל וכ"ש לנגידא, ואומר ר"ת שלא היה ע"ז ממש אלא צלם העשוי לכבוד המלך [היינו דאמרינן בפסחים (נ"ג ב)] מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש ואילו ע"ז ממש היה היאך אמר מה ראו, וכן מוכח נמי בפ"ק דע"ז (ג' א') דקאמר יבוא נימרוד ויעיד באברהם שלא השתחוה לע"ז ויבא נבוכדנצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוה לצלם משמע שלא היה ע"ז ממש, ... אלא שמסרו עצמן כדי שיתקדש שם שמים על ידם.

12. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף לג עמוד ב

וז"ל הרא"ה תלמידו אלמלי נגדינהו כו'. איכא דאמרי דגוזמא קאמר כלומר דילמא אי נגדוהו לא מצו למיקם בהימנותיהו וליתא דא"כ למה ליה לרב למימר הכי. ור"ת ז"ל פי' דהיינו טעמא משום דהצלם שהקים נבוכדנצר לאו ע"ג גמורה היא אלא לכבוד כעין אנדרטי של מלכים והיינו דאמר נמי התם בפסחים מה ראו כו' ואמרו נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים ואילו ע"ג הוא טעמא בעי אלא כדאמרן והיינו דמפרש טעמא משום דנשאו ק"ו בעצמן מצפרדעים כלומר שלא נתכוונו אלא לקדש את ה' לפי שהיו מישראל סבורים שהוא ע"ג וכוונתם לשם ע"ג ואילו לא מסרו חנניה כו' עצמן היו סבורים שהתירו פרושים את הדבר אפילו כפי כוונתן תדע שאילו הוה ע"ג האיך היה אפשר שלא היו אחרים באותו הדור בכל ישראל שמסרו עצמן למיתה קודם שישתחוו לע"ג אלא לאו ודאי כדפרישנא. ע"כ:

13. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף לג עמוד ב

ובקונטרסין כתוב וז"ל אלמלא נגדוהו פי' ה"ר אליעזר דלא חייבה תורה אלא למסור עצמן למיתה כדכתיב בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך אבל להחמיר עליהם יותר ממיתה לא היו חייבים ויפה פי' ומה שהקשה עליו ר"ת ז"ל מר' עקיבא וחבריו שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל ולא פלח. נ"ל דלא קשה מידי דהתם הכאה שיש בה קצבה הויה דכיון שסרקו את בשרו ברור הוא

שימות במיתה גמורה במהרה וההיא היא כמו נוטל את נפשך. אבל הא דאמר רב אלמלי נגדוהו כו' פירושו הכאה בלא מיתה קאמר כגון שהניחום שנה או שנתיים ויכו אותם בכל יום והיא הכאה שאין לה קצבה שהיא חמירא יותר ממלקות ומיתה ובהא לא חיבתו תורה דלאו נוטל את נפשך הוא ע"כ. ולא נהירא דקרא ה"ק אפילו הוא נוטל את נפשך ובכלל הוא היסורין ומה שכתבו התוס' הוא עיקר:

14. דף על הדף כתובות דף לג עמוד ב

איתא משמו של החידושי הרי"ם, מה באו חז"ל לומר לנו אלמלא נגדוהו לחמ"ו הוו פלחו לצלמא, וכי חז"ל רצו לספר לנו גריעותן של חמ"ו ח"ו, אלא שרצו להודיע לנו יסוד גדול בזה, שאין נותנין לו לאדם אף פעם יסורים למעלה מכוחותיו, וכיון שחמ"ו לא היו עומדים בהצער להתיישר במלקות, אכן לא ניתן להם נסיון זה, רק להשליכם לתוך האש.

15. רש"ש מסכת כתובות דף לג עמוד ב

גמרא וכי תעלה ע"ד שזה מהלך בשוק וזה נהרג. ק"ל אלמה לא. עדים זוממין יוכיחו דלא הרגו ונהרגין. והם לא עשו מעשה. וכש"כ רוצה שעשה מעשה שהכהו מכת מיתה ע"י סנהדרין (עח ב) במשנה. ועוד דבעדים זוממין ג"כ לא חשבינן זה לחידוש מדרצה למילף לעיל מיניהו בעלמא דמשלם ואינו לוקה. זולת לר"ע מצינו בריש מכות דס"ל דהוי קנסא מטע"ז (וכן לר"מ אחריו שם ד ב) וקנס הוי חדוש ולא גמרינן מיניה. ועוד נלע"ד דאף ר"ע לא אמר אלא בכאשר זמם דממון אבל במיתה לא מצינו בכה"ת שיהא קנס. ושם עיקר הג' נראה שהרי לא עשו מעשה ומשלמין ודלא כפרש"י שם. ותדע שהרי ר"נ ל"א שם אלא שהממון ביד בעלים ומשלמים. וכוונת הגמרא כאן נראה משום דכמה קראי מוכחי דא"ח [דאינו חייב] עד שימות. מכה איש ומת. או באיבה הכהו בידו וימות. ושאר קראי טובא. ועמש"כ בב"ק (מב ב):

16. שערם מצויינים בהלכה

דלמא בשוגג ונקה מגלות. בשטמ"ק הביא קושיא היאך אפשר דאי מיית גולה, הא התכוין להכות אותו דכתיב (משפטים כא-יח) "וכי יריבן אנשים והכה איש", וקרוב למזיד הוא ואינו גולה. ואפשר דהכי קאמר דלמא בשוגג, פי' והכה איש את רעהו, שהוא היה מתכוין לחבירו, והכה את רעהו העובר דרך שם, ונמצא שהוא שוגג גמור על העובר שם, ואלא דמשמע מהרמב"ם שגם זה הוא קרוב למזיד שכ"כ (רוצח ריש פ"ד) אם נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור מן הגלות, אבל יש לומר דהכא שאני שלא התכוין אלא להכות את חבירו ולא להורגו, ומפני שעבר איש אחר דרך שם נהרג בהכאה זו, וכזה הוא שוגג גמור.

17. תוספות מסכת כתובות דף לג עמוד ב

לאו משום דלא מיחייב כו' - אע"ג דהכא אפי' לצאת ידי שמים אינו חייב דדוקא בממון הוא דאמר רבא בהשוכר את הפועלים (ב"מ צא. ושם) אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו דמיחייב בבא לצאת ידי שמים אבל קנס לא מיחייב אלא ע"פ ב"ד כדאמרי' אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו מ"מ נחא דכיון שהיה ראוי להתחייב אם לא היה מתחייב בנפשו מתחייב נמי אממון ע"י שליח כיון שאינו מתחייב בנפשו.

ודין שיש להחזיק לפי דעת היחשבוני להשי' ללי"ם פטור לכהן
 כראש להחזיק קוני' דיי' עליעא בדין העדלה עדים קוחה לז'ם
 דקאמר ההם להעדלה עדים ומייצ'ם אורו שבעה מקו' להדלה פיו
 וזה מדלה פיו שאינו מייצ'ו קנס ומייצ'ו שבעה העדלה עדים שמיצ'י
 אורו קנס אינו דין שמיצ'ין אורו שבעה ועל זה שקיל וטרי שם
 הצ"ק שנתא' וסנה' נחם כראש דהא ללא מייצ' קנס עמ"י מדלה
 אורו שבעה שאלה דנאמנות דדי' כלומר שמהלך פיו לא מסייע כל כך
 למייצ' קנס על ידו אבל העדלה עדים מהיונה טפי ומייצ'י' קנס על
 פיהם וסייע' מקו' מהדלה פיו שלא אלימה המנהל דדי' ויכול למייצ'
 אורו עליו שבעה עדים דלמימה המנהל' טפי לא כ"ס דלמיצ'י' שבעה
 וטרי לפי דעת היחשבוני אף ללי"ם אינו מייצ' ואף שאור ידע שאמנה
 שפעל הדבר הוא אשר הקנס צא עצור וע"כ אין הפעם משום
 גריעותא דסימטה' אלא עבירה סתמך הוא שאין קנס אלא עמ"י עדים
 וא"כ מתי ק"ו הוא ועד הרי המנהל בקנס ואח"כ צ"ע ג"כ פטור וסנה'
 דתי' אין לומר דמאנה גריעותא דסימטה' הוא שארי' דל מדלהו עמ"י
 ולמיצ' עכש' העדים אלא שכן גרם המנהל שבעה שבעה בקנס פטור ותי'
 שיימ' דהק"ו וסנה' בקנטי' זו י"ט לומר דליף' מהדלה פיו באופן שאינו
 פטורחו אם צאו עדים אח"כ כגון באופן שאין מייצ' עליו בקנס והדומה
 שנתבאר לעיל אבל קנייחה דתי' קשיא ויראה לי דאלמלא יסבי' המנהל
 נאמנה לבגד' לענין קנס כמו דייסבי' לי נאמנה לענין עונן סי' הדין
 חתן שישלם קנס עמ"י עליו ואע"פ שאין עמ"י קנס אלא על פי צ"ד
 סלי' כו' ע"פ צ"ד ויקרי' עמ"י שהצ"ד מייצ'ין אורו כיון שהם ידעים
 עמ"י המנהל דדי' שפעל הדבר הוא שסנקם צא עצור והא דאינו
 משלם קנס עמ"י עליו לעולם הוא משום גריעותא דנאמנה של הבגד'
 והא שאור עליו אינו מייצ' לשלם ללי"ם וזה ל"ס גריעותא דנאמנה
 שארי' הוא ידע בעליו שאמנה שפעל הדבר הוא שאי' ממשעא אחרא
 הוא ומשום דאין קנס אלא צב"ד כלומר דוקא שהצ"ד יסיצ' אורו וסנה'
 אין יכולים למייצ' אלא ע"י עדים אבל לא ע"י מדלה פיו לפי שהצ"ד
 אין מאמנים להדלהו בענין קנס והא דאמר ביהושע' דאין קנס אלא
 צעדים האי כו' ומאנה גריעותא דסימטה' הוא דכיון דלא יסבי' לי
 המנהל נאמנה שוב אינו מייצ' אפי' ללי"ם כיון שהצ"ד אין יכולין למייצ'
 ואין קנס אלא צב"ד ודבר נכון הוא וטעמו: